

Yayın Geliş Tarihi: 17.06.2020
Yayına Kabul Tarihi: 03.09.2020
Online Yayın Tarihi: 31.12.2020
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.754112>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 22, Sayı: 4, Yıl: 2020, Sayfa: 1701-1714
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

İNGİLTERE’NİN ZAFER RÜZGÂRLARI: 1588

Tolgahan KARAIMAMOĞLU*

Öz

1588 yılında haftalarca süren şiddetli rüzgârlar, tarihin hiçbir döneminde ve yerinde olmadığı kadar bir ülkenin (İngiltere) kaderinde yön tayin edici olmuştur. İspanya Kralı II. Felipe'nin, İngiltere'yi işgal için Armada'yı gönderdiği sırada başlayan şiddetli rüzgârlar, bu iki ülke insanının zihnini haftalarca meşgul etmiştir. Bu durumun nedeni ise rüzgârların meydana getirdiği büyük tarihsel olaydır. Herhangi bir noktasının denize uzaklığı en fazla 120 km olan İngiltere, Avrupa'nın en büyük deniz gücü olarak bilinen İspanyol donanması Armada'ya karşı 1588 yılında çok az bir şansa sahip iken "güçlü bir müttefik" gibi ufakta beliren şiddetli rüzgârlar sayesinde "mucizevi bir zafer kazanmıştır." 1588 yılının şiddetli rüzgârları II. Felipe'nin Armada'sını yok olmanın eşiğine getirirken İngiltere'ye de denizlerde üstünlük sağlayan en büyük güçlerden biri olmanın yolunu açmıştır. Bu sayede İngiltere bir dünya gücü haline gelmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Rüzgarlar, Armada, İngiltere, İspanya.

THE VICTORY WINDS OF ENGLAND: 1588

Abstract

The severe winds that lasted for weeks in 1588 have never been in the direction of the destiny of a country (England) than at any time in history and in place. The winds that started when King Philip II of Spain sent Armada to occupy England occupied the minds of these two countries for weeks. The reason for this situation is the historical event caused by these winds. England, which had a maximum distance of 120 km from any point to the sea, has had a little chance against the Spanish navy Armada, known as the biggest sea power in Europe, in 1588, while gaining a miraculous victory thanks to the powerful winds that appear in the small like a strong ally. While the powerful winds of 1588 brought the Armada of Philip II to the brink of extinction, it paved the way to become one of the greatest powers that gave England superiority in the sea. In this way, England started to become a world power.

Keywords: Winds, Armada, England, Spain.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Karaimamoğlu, T. (2020). İngiltere'nin zafer rüzgarları: 1588. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (4), 1701-1714

* Dr. Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0002-7614-4428, tolga_han33@windowslive.com

GİRİŞ

İngiltere ve İspanya mücadelesinin derin bir tarihsel geçmişi vardır. Bu uzun mücadelenin kırılma noktası ise 1588 yılında yaşanan gelişmeler ve sonucu belirleyen rüzgarlardır. İspanya'nın Papa destekli dünyanın en büyük donanması olan Armada'yı İngiltere'yi işgal için yola çıkardığı sırada başlayan şiddetli rüzgarlar bu ada ülkesi için gerçek bir mucizevi sonuca yol açmıştır. 1588 yılında neler olduğuna bakmadan önce tarihsel arka plan burada önem taşımaktadır. İngiltere'de Katolik kilisesine karşı şiddeti gittikçe artan hoşnutsuzluk özellikle Tudor Hanedanı döneminde yeni bir hal almıştır. Tacı elinde tutan VIII. Henry bir kız çocuğu olan (Mary) ilk karısı Aragon'lu Katherine'den boşanmasına (sevgi beslediği ve erkek çocuğuna kavuşmayı beklediği Anne Boleyn ile evlenmek için) onay vermeyen Papa'ya çok kızmıştır. Kral, o günden sonra parlamento eliyle kilisenin İngiltere'de ki gücünü kırmak için radikal adımlar atmaktan çekinmemiştir. VIII. Henry 1533 yılında Papalık yasalarını tanımadığını belirtirken, 1534 yılında da çıkarttığı *Yücelik Yasası* ile kendisini İngiliz Kilisesinin "Başkanı" ilan edip, *İhanet Yasası* ile bu duruma karşı çıkılmasının da önüne kalın bir set çekmiştir (Black, 2015, ss. 87-89). İngiltere'de ki manastır arazileri başta olmak üzere kilise mallarının tamamına yakınına ya kralın destekçilerine verilmek ya da satılmak üzere el konulmuştur. Kral Henry attığı bu adımlarla Papalık otoritesini yani Katolikliği ilk kez kesin bir tavırla nişan almıştır. Bu duruma muhalif tutum sergileyen ve aralarında eski başbakan, piskopos ve yönetici elitlerinde bulunduğu bir kesim ise idam edilmiştir. Bu radikal adımlar İngiltere'de yeni bir düşünce tarzını ve ulusal kiliseyi yani Anglikanizm'i ortaya çıkartmıştır (Macculloch, 1995, ss. 160-164). Henry'nin oluşturduğu bu politikalar ile artık İngiltere'de benimsenen siyaset ve savunma yöntemi o dönemin şartlarına göre milliyetçi bir istikamete doğru yön almaya başlamıştır.

VIII. Henry'nin ölümü ise İngiltere'de önemli dini gerginlikleri tetiklemiştir. Kral Henry'nin, İspanyol Prensesi Aragonlu Catherine'den (boşandığı) olan kızı Mary taç giydikten kısa bir süre sonra (Mary aynı zamanda Felipe'nin ikinci dereceden teyzesidir) İspanya Kralı II. Felipe'yle evlenmiştir (Carrington & Jackson, 1949, s. 287). İspanya bu evlilik sayesinde İngiltere üzerinde söz sahibi olmuştur. Kraliçe Mary, babasının tersine annesi ve eşi tarafından koyu Katoliklik bağlarını hatırlatırcasına ülke genelinde Protestan avı başlatmıştır. Kraliçe kendisine "Kanlı Mary" lakabını kazandıran bir harekâtı sırasında aralarında Cantenbury Piskoposu'nun da bulunduğu 300 Protestan'ı diri diri yaktırmıştır (Meyer, 1916, s. 164). Ancak Kraliçe Mary'nin İngiltere'ye oldukça kanlı şekilde geri getirmek istediği Katoliklik çocuğu olmadığı için o öldükten (1588) sonra gerçekleşmediği gibi İspanyol Kralı Felipe'nin de planları yarım kalmıştır. Henry'nin diğer kızı olan Kraliçe Elizabeth'in taç giymesıyla birlikte İngiltere-İspanya mücadelesi başlayacaktır ve bu mücadele de sonucu belirleyen ilk kez insan değil rüzgar gücü olacaktır. 1588 yılında haftalarca esen şiddetli rüzgârlar bir donanmanın başarısız

olmasından daha fazlasına yol açacak, İngiltere ve Avrupa tarihinde yeni bir sürecin başlatıcısı olacaktır (Hutchinson, 2013, ss. 50-63).

ARMADA VE RÜZGÂRLAR:1588

Kral Henry'nin uğruna Papa'yı karşısına alarak evlendiği ve sonra da kafasını vurdurduğu Anne Boleyn'den olan kızı I. Elizabeth, üvey kardeşi Mary'nin ardından İngiltere'de taç giymiştir. I. Elizabeth babasından kalan din politikasını devam ettirmesinin yanında izlediği siyasi ve ekonomik politikalarla da İspanya'ya ciddi zararlar vermiştir. Yeni kraliçenin üç önemli adımı İspanya'nın İngiltere'yi işgal etme kararı alması için yeterli olmuştur. Kraliçe Elizabeth ilk olarak John Hawkins ve Francis Drake gibi önemli kaptanlarına (İspanya için bu isimler birer korsandı ve Kraliçenin deniz köpekleri olarak bilinirlerdi) verdiği izinle İspanya'nın Yeni Dünya'dan hareket eden değerli madenlerle yüklü gemilerine saldırarak önemli ganimetler elde etmiştir (Walling, 1907, ss. 10-111; Barratt, 2005, ss. 1-8). Bu girişim Felipe'nin hazinesinin karşılayamayacağı derecede ciddi bir kayıp demektir. Kraliçe Elizabeth aynı zamanda koyu Katolik olan ve İspanya için doğal bir müttefik olarak görülen kuzeni İskoç Kraliçesi Mary'i öldürtürken, İspanya'nın yaşam sahası olarak gördüğü Hollanda'ya da bağımsızlık mücadelesinde ciddi destekler sunmuştur (Konstam, 2001, ss. 9-11; Meyer, 1916, s. 319).

Harita 1: İspanyol donanması Armada'nın sefer güzergâhı

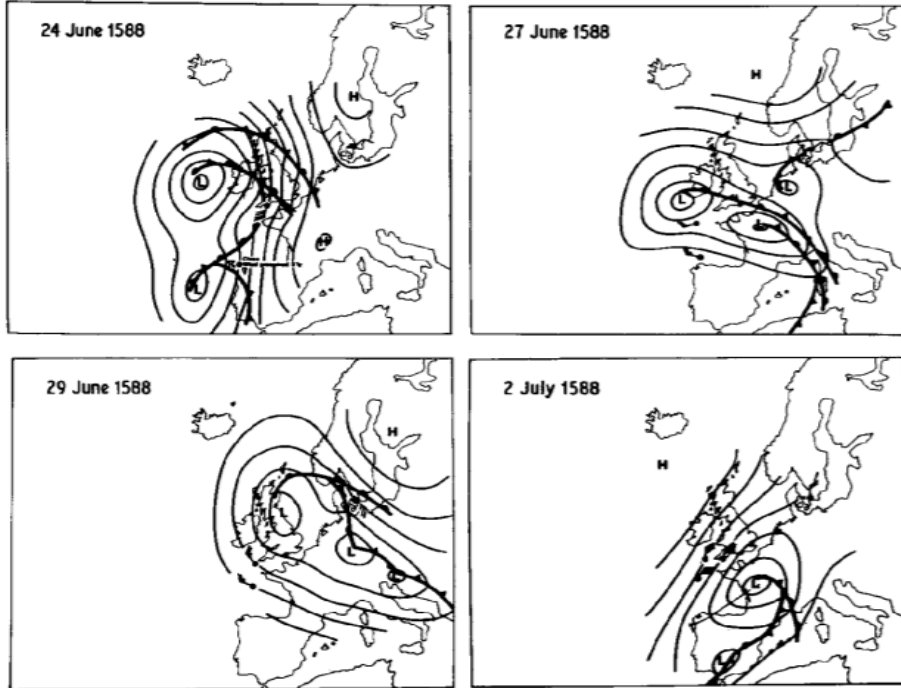
Kaynak: (Konstam, 2001, s. 6).

İspanya Kralı II. Felipe için bu üç girişime karşı verilecek en iyi cevap, İngiltere'nin işgali için dünyanın en güçlü donanmasını hazırlamak olacaktır. Alba Dükünün komutası altında İngiltere'yi işgal için hazırlanan Armada, 132 gemi, 21621 asker ve 8066 denizciden oluşuyordu (Hutchinson, 2013, ss. 90-93). Armada zamanına göre en büyük donanmalardandı. Felipe'nin donanmasına verdiği isim ise oldukça ironikti: *Grande y Felicísima Armada* (Büyük ve En Şanslı Donanma) (Godoy, 2018, ss. 1-10). Mutlak bir zafer beklenen bu deniz seferi sonucunda İngiltere hem Katoliklik zincirine tekrar dahil edilecek hem de İspanya kontrolü altına girecekti. Bu hedeften anlaşıldığı üzere dünyanın en büyük donanmasının "kutsal" bir görevi de bulunuyordu.

Bu haberlerin İngiltere'ye ulaşması üzerine Kraliçe Elizabeth'nin deniz politikasına yön veren isimlerden olan Drake, İspanya için önemli bir liman kenti olan Cadiz'i tahrip ederek, Armada'nın lojistik destek merkezlerinden birine ciddi bir zarar vermiştir (Howarth, 1982, ss. 116-117). Felipe bu olaya fazlasıyla sinirlenerek Armada'nın yola çıkması için hazırlıklara hız verdiği sırada donanma kaptanının ölümü üzerine denizcilikten çok da anlamayan Medina Sidonia Dükü Kral Don Alonso Perez de Guzman donanmanın amiralliğine getirilmiştir (Parker, 2014, ss. 315-317). Donanma kaptanının zorunlu değişikliği Armada için talihsizlikler serisini başlatan ilk gelişmeydi. Armada limandan demir aldıktan sonra (Kasım 1587) başlayan şiddetli rüzgârlar neler olacağını haber verircesine İngiltere'yle savaşmadan önce donanmanın en az üç gemisini saf dışı bırakırken diğerlerine de ciddi zararlar vermiştir (Hanson, 2003, ss. 139-164).

Ünlü astronom Tycho Brahe, Armada'nın yolculuğu boyunca esen şiddetli rüzgârlar üzerine araştırmalar yapmış ve aşağıda yer alan dikkat çekici anormal hava koşullarına ulaşmıştır.

Harita 2: Tycho Brahe'nin 24 Haziran-2 Temmuz tarihli hava durum haritası

Kaynak: (Lamb, 1997, ss. 197-198).

Kuzey Avrupa'dan Danimarka'ya kadar hava durumunu belirleyen Kuzey kutbunun yüksek basınç hareketleriydi. Danimarkalı gökbilimci Tycho Brahe'nin haritasında Manş ve Kuzey deniziyle Atlantik üzerinde 1588 yazında etkili olan anormal hava koşulları gösterilmektedir. Dolayısıyla yaz mevsiminde görülmesi beklenmeyen kuzeyin yüksek basınç rüzgarları İngilizler için zaferi, İspanyollar için de felaketi hazırlamıştır. İngiliz Amiral Howard'ın raporu da bu durumu doğrulamaktadır ve verilen bilgilere göre havada dinmek bilmeyen rüzgarlar sebebiyle Armada 27 Temmuz'da dört ya da beş gemisini daha kaybetmiştir (Hanson, 2003, ss. 211-212). Rüzgarlar İngilizlerin öncü kuvvetleri gibi her geçen gün Armadaya ağır darbeler vurmaya sürdürmüştür.

Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen dönemine göre en gelişmiş gemilerle hareketine devam eden Armada 29 Temmuz 1588 günü Lizard olarak bilinen bölgeye ulaşarak İngiltere'ye yakın bir yere demirlemiştir (Pollen & Mahon, 1919, s. 166; Hodges & Hughes, 1922, ss. 20-21; Howarth, 1982, s. 114). İngilizler kendi coğrafyalarını iyi bildikleri için Armada'ya göre savaşa daha hazırlardı. İngiliz donanma gemileri İspanyol gemilerinden daha küçük olmasına karşın etkili manevra kabiliyetine sahiptir ve 16-17 bin arasında mürettebatın tamamına yakını da İspanyolların aksine tecrübeli denizcilerden oluşmaktadır (Konstam, 2001, ss. 25-27).

Harita 3: Ünlü haritacı Robert Adams'ın 1590 tarihli kroniğinde Armada'nın Lizard bölgesine demir atması gösterilmektedir

Kaynak: (Library of Congress, 21.08.2019).

31 Temmuz 1588 tarihinde Plymouth civarında iki tarafın birbirinin manevra kabiliyetini ölçmesi amacıyla taşıyan ilk çarpışma gerçekleşmiştir (Hanson, 2003, s. 219, 234). İngilizler küçük olmasına karşın seri ve vurucu gücü yüksek gemilerle Armada'ya saldırılmayı seçmişlerdir. Armada'nın ise daha bu ilk çarpışmada ciddi şekilde açıkları olduğu anlaşılmıştır; (Hutchinson, 2013, ss. 64-69). Gemiler limanlarından uzak olmalarına karşın az iaşe ve çok cephane yüklemişlerdir. Güvertelerinde adım atmaya yer yoktur. Buna karşın İngiliz gemileri daha seri ateş olanaklarına sahiptir. Armada'nın başında bulunan amiralinde denizci kimliğinin olmamasından dolayı ciddi bir savaş stratejisi olmadığı daha bu ilk karşılaşmada anlaşılmıştır. Aynı zamanda gemilerin ortak hareket edecekleri bir iletişim planlamalarının olmaması ise dört saatlik kısa bir çarpışma da Endülüs filosunun amiral gemisi Nuestra Señora del Rosario ile San Salvador'un çarpışması sonucu iki yüz mürettebatın ölümüyle sonuçlanmıştır (Regan, 2005, ss. 228-239). Señora del Rosario gemisinin içi, Felipe'nin İngiltere'ye el koyduğunda iş birliği yapacağı Katolik İngiliz ailelere hediye edilmek üzere gönderdiği hazinelerle doludur. Drake, tıpkı eskiden İspanyol gemilerine yaptığı gibi terkedilen bu gemilere de çıkarak bol miktarda cephane ve bunun yanında 50 bin duka altın ile geri dönerken ilk savaş

ganimetini elde etmiş oluyordu (Public Record Office, 1587-1604, s.432). İngiltere ve İspanya'nın final karşılaşmasını yapacakları 7-8 Ağustos tarihine kadar yaşanan gelişmeler ise şu şekildedir:

2 Ağustos, kısa sürecek olan Portland Bill çatışması yaşandı. Kuzeydoğuya doğru esmeye başlayan rüzgarlar Armada'nın savaş pozisyonunu bozdu.

3 Ağustos, İngiliz Amiral Howard donanmayı 25 şer gemiden oluşan dört filoya ayırdı ve filoların başına kendisi, Frobisher, Hawkins ve Drake tayin edildi.

4 Ağustos, Wight Adası'nın güney ucuyla savaşıldı. Armada'nın Amiralî Sidonia Parma'ya küçük çaplı atış malzemeleri göndermeleri için mektup gönderdi.

5 Ağustos, iki taraf geri çekildi.

6 Ağustos, Armada Calais'in (Fransız liman kasabası) 6.44 km açığına demirledi. Sidonia yardımcı kuvvet olan Parma'nın saldırı gücünün hazır olmadığını öğrendi (Howarth, 1982, ss. 150-155; Hutchinson, 2013, ss. 288-289; Konstam, 2001, s. 15).

Yaklaşık bir hafta süren bu süreçte İngilizlerin çok da bir şey yapmasına gerek kalmamıştır. Zira Armada gerçek düşmana karşı mücadele etmekten bir an bile kurtulamamış, gemiler şiddetli rüzgârların darbeleriyle her gün dövülmüştür. 7 Ağustos gece yarısı sekiz adetlik İngiliz ateş/intihar gemisi (Grejova gibi alev topu haline getirilen gemiler) Armada'yı dağıtmak için ani bir baskın düzenlemiştir (The National Maritime, Greenwich, 2020). Görünüşe göre bu taktik etkili de olmuştur. San Lorenzo ve Rata Encorona çarpışarak savaş dışı kalmıştır. Hilal biçiminde savaş düzeni alan İspanyol donanmasından birçok gemi panikle yerlerini terk ederken, Amiral Lord Howard, Kraliçe'ye gelişmeleri şu şekilde bildirmektedir: “Kuvvetleri oldukça muazzam ancak tüylerini teker teker yoluyoruz” (Greene, 2007, s. 102).

Coğrafya ve hava şartları İngiltere'nin savaş stratejisini belirlemiştir. İngilizlerin yüksek manevra kabiliyetine sahip ve Armada'ya kıyasla küçük tonajlı savaş gemileri rüzgârında desteğiyle San Felipe ve San Pedro gibi 800 tonu geçen büyük İspanyol gemilerinin dört bir tarafını ansızın sararak ağır darbeler vurmuştur. İngilizlere rağmen Armada'nın asıl mücadelesi ise rüzgârlara karşı olmuştur. Koyu Katolik olan II. Felipe'nin Papa V. Sixtus (Ludwig, 1891, ss. 36-60) tarafından kutsanan ve “kafirleri” cezalandırmak için yola çıkardığı dünyanın en büyük donanması olan Armada'nın Amiral gemisi olan San Martin'de bulunan yaralı bir mülteci savaştan çok rüzgârlara karşı verdikleri bu mücadeleyi şöyle anlatmaktadır:

All this day, we had been holding ourselves with the bowline held against the weather so as not to run aground on the banks and thus our ships could not play their artillery as they wished. Some of the people died in our ship but none of quality and it was a miracle the duke s escaped (Hutchinson, 2013, s. 165).

Sekiz Ağustos'da Gravelines kıyı şeridinde dokuz saat süren savaşta, Armada'nın en önemli ateş gücünü oluşturan María Juan karaya otururken, San Felipe ve San Mateo

kalyonlarının da ciddi şekilde zarar görmesi sonucunda Ostend yakınlarında Hollandalılarca el konulmuştur (Laughton, 1894, ss. 206-209). Savaş sırasında dört önemli gemi doğrudan İngilizler tarafından imha edilmiştir (İngilizlerin Armada'ya verdikleri tek büyük zarardır). İngilizlerin yanına dahi yaklaşmadığı İspanyol donanmasının geriye kalan kalyonlarında ise şiddetli rüzgarlar karşısında savaşmış gibi ciddi hasarlar oluşmuştur.

Armada donanmasının komutanları artık bu hava koşulları altında zaferin imkânsız olduğunu anlamıştır. Bu fikri dillendiren ise İngiltere'yi işgal etmenin bir hayal olduğunu beyan eden Amiral Medina Sidonia olmuştur. Karar verilmiştir. Ancak Armada'nın önünde duran asıl soru İspanya'ya nasıl döneceğidir. Zira dönüş sırasında yaşananlar Armada'nın büyük düşmanla yani rüzgârlarla asıl imtihanı olacaktır. Yapılan toplantı sonucunda Büyük Britanya'nın çevresinden dolaşarak La Coruna'ya gidilme kararı alınmıştır (Salgado, 1990, ss. 461-478). Bu karar 400 km'den fazla bir rota boyunca bilinmezliğe yelken açılması demektir. Daha kısa olan kanal güzergahı İngilizlerin burayı kapatması ve batıdan esen şiddetli rüzgarlardan dolayı geçilebilecek durumda değildir. Dolayısıyla rüzgarlar, Armada'ya kuzeyi yani hiç bilmedikleri bir denizi rota olarak belirlemiştir. Gemilerde erzak ve suyun bitme noktasına geldiği ve bu yola dayanamayacak kadar hasar oluştuğu ise ancak dönüş yolunda fark edilmiştir. Buna rağmen fırtınalı günlerde ağır ağır yol alan İspanyol gemileri iki haftadan fazla esen şiddetli rüzgarlar yüzünden savrulurken rotalarının dışına çıkarken, Britanya Adası'nın en eski kayalıklarının bulunduğu İskoçya'nın batı kıyısı olan Hebridler'e sürüklenmekten kurtulamamıştır (Howarth, 1982, ss. 206, 211). Artık Armada için rota üzerinde ilerlemekte oldukça güçtür. Medina Sidonia tarafından Kral Felipe'ye yazılan mektup da herkesin açlık, susuzluk ve salgın hastalıktan kırıldığı, kurtuluşlarının ise sadece rüzgarlara bağlı olduğu şu şekilde aktarılmaktadır:

Your majesty may well imagine what suffering this entails... We have consequently over three thousand sick, without counting the wounded (who are numerous) in the fleet. God send us fair weather, so that we may soon reach port, for upon that depends the salvation of this army and navy (Public Record Office, 1587-1604, ss. 246-247).

Sidonia'nın içinde umut kırıntıları barındıran bu beklentisinden kısa bir süre sonra umduğunun tam tersine gelişmeler yaşanmıştır. Armada'yı İskoçya ve İrlanda arasında batıdan esen şiddetli rüzgarlar karşılarken ilk anda 27 gemi kaybedilmiştir (Hale, 1913, ss. 296-305). Sancak gemilerinden olan üç direkli büyük tonajlı Girona, Kuzey İrlanda'nın Antrim Kontluğun da kayalıklara çarparak parçalanırken, bin civarında olan mürettebatından sadece dokuzu kurtulmuş, 1200 tonun üstünde olan El Gran Grifon'de kayalıklara çarptığında 286 mürettebatı gözden kaybolmuştur (Elder, 1920, s. 156; Martin & Parker, 1999, ss. 219-220). Armada'nın su üstünde kalmayı başarabilen gemilerinin sayıları ise şiddetli rüzgarlar sebebiyle azalmaya devam etmiştir. Sligo'nun (İrlanda) kuzeyindeki Donegal Körfezi'nde Juliana (860

ton), Santa María de Visón (660 ton) ve Lavia (728 ton) isimli üç büyük geminin batması sonucu İrlanda Konseyi sekreteri Geoffrey Fenton kendisinin saydığını belirttiği tespitine göre, bir saat içinde 1100'den fazla mürettebat boğularak can verirken, karaya ulaşabilen 300 kadar İspanyol denizci ise Sir Richard Bingham'ın askerleri tarafından öldürülmüştür (Fallon, 1978, ss. 108-113, 216). İrlandalılar da en az rüzgarlar kadar acımasızdır. Kaçıp kurtulmayı başarabilen Francisco de Cuéllar, Geoffrey Fenton ile aynı bilgileri verirken rüzgarlar karşısında o anlarda ne kadar aciz kaldıklarını ve yaşadıkları büyük trajediyi de şöyle anlatmaktadır:

A great gale hit us broadside on, with the waves... the [anchor] cables could not hold and the sails were no use, so that we found ourselves hurtling ashore with all three ships on to a beach of very fine sand, hemmed in at either side by huge rocks. The likes of this had never seen been for, within an hour, all three ships were smashed to pieces, from which less than three hundred men escaped. More than a thousand drowned, among them many important people (captans, gentlemen and staff officers.) (Martin & Parker, 1999, s. 220).

Francisco de Cuéllar ifadelerinde de olduğu gibi büyük fırtınalar Armada'yı daha Lizbon'dan çıkarken takip etmeye başlamış ve donanma Santander'e giriş yapana kadar da dinmemiştir (Little, 1888, ss. 153-169). Medina Sidonia 21 Eylül'de Santander'e ulaşmayı başardığında Kralı Felipe'ye, Armada'nın başına gelenleri belirttiği şu notu yazmaktadır:

There are also six or seven more cruising off this port so that I hope to God that they will all come in, one after the other. The troubles and miseries we have suffered cannot be described. They have been greater than have ever been seen in any voyage before and on board some of the ships, there was not one drop of water to drink for a fortnight. On the flagship, one hundred and eighty men died of sickness, three out of the four pilots on board having succumbed and all the rest of the people on the ship are ill, many of typhus and other contagious maladies. All the men of my household, to the number of sixty, have either died or fallen sick and only two have remained to serve me (Public Record Office, 1587-1604, s. 432).

Kral Felipe 24 Eylül tarihinde “Büyük Girişiminin” başarısızlığa uğradığının kesin haberini almıştır. Armada'nın kayıp bilançosu da oldukça büyük olmuştur: 129 gemiden en az ellisi kaybedilirken 12,500 asker (bu sayılara gemilerde çalıştırılan köleler dahil edildiğinde kayıplar 20 bini bulmaktadır) hayatını kaybetmiştir (Motley, 1900, ss. 374-375; Barratt, 2005, ss. 181-184). Ancak bu askerlerin büyük çoğunluğu savaş dışı nedenlerle (fırtınalar sonucu yaşanan kazalar) ölmüştür. Filo en az %49'nu kaybetmiştir. Buna karşın İngilizler ise 150 asker ve Armada'ya zarar vermek için gönderilen sekiz ateş gemisi dışında hiçbir kayıp yaşamamışlardır (Hutchinson, 2013, s. 200). İngiltere'nin savaş kaynaklı maddi kaybı yok denecek kadar azdır. Çünkü rüzgarlar İngilizlere fazla bir iş bırakmamıştır.

Armada'nın geri çekilme kararı aldığı günlerde İngiltere içerisinde de ilginç olaylar cereyan etmiştir. Kraliçe Elizabeth, her ne kadar olup olmadığı şüpheli de

olsa bazı kaynaklarda yer alan bilgilere göre 9 Ağustos tarihinde Tilbury'de birliklerine ve halkına (atının sırtında) hitaben bir konuşma yapmıştır. Kraliçe, konuşmasında birlik, beraberlik ve aynı kaderi paylaştıklarını ifade ederken, İspanyollar karşısında Tanrı sayesinde galip gelineceğine duyduğu inancı paylaşmıştır (Leonel Sharp, 1654, s. 260). 1588 yılının rüzgarlı günlerinde Kraliçe Elizabeth tarafından yapıldığı düşünülen bu konuşma daha sonra İngiliz milliyetçileri için kullanışlı bir milli duygu efsanesi haline gelmiştir (Frye, 1992, ss. 95-114).

İngiltere tarafında Elizabeth hükümetinin zafer kutlamalarına ve başarıyı güçlü olduklarına bağlamalarına rağmen gerçekte Armada Kraliçe'nin gemilerinin ezici deniz taktikleri ya da çok fazla savaş üstünlüklerine bağlı bir hezimet almamıştır. Armada rüzgarlar karşısında kaybetmiştir ya da "Hava" tarihin yönünü değiştirmiştir. İspanya Kralı Felipe aslından neler olduğunun farkındadır ve şu sözleri donanmasının başına gelenlerin özetidir: "Ben donanmamı rüzgarlara karşı değil, İngilizlere karşı savaşmaya göndermişim" (Lathbury, 1840, s. 102). Kral Felipe İngiltere'yi işgal etmek için 1588'den sonra iki kez daha girişimde bulunmuş ancak donanmaları her seferinde İngilizlerin "en güvenilir müttefiki" olan rüzgarların engeline takılarak ciddi kayıplar ile geri dönmek zorunda kalmıştır. Papa tarafından "Katolikliğin Zaferi" için kutsanan ancak İspanya'nın her defasında rüzgar engeline takılan bu başarısız girişimlerinin en sonunda adı konmuştur: "Protestan Fırtınası." (Herring, 2006, ss. 295-300). İngilizler tarafından zaferin anısına bastırılan madalyonlarda yazan ifadeler de rüzgarlara yükledikleri anlamı ortaya koyuyor ve tüm bu olup biteni özetliyordu: "Flavit Jehova et dissipate sunt" (Tanrı esti ve hepsini yerle bir etti) (Knight, 1874, ss. 236-237). Shakespeare'de o günlere tanık olmanın da verdiği coşku ile olsa gerek *Kral Lear* adlı yapıtında (1603) "Esin rüzgarlar, esin! Yanaklarınız çatlayınca kadar üfürün! Kudurun!" diye yazarken kuşkusuz yakın geçmişte rüzgarların ülkesi için önemli bir tarihsel olaya neden olduğunun farkında olarak bu durumdan etkilenmiştir (William Shakespeare, *King Lear*, Act. 3. Sc. 2).

SONUÇ

İngilizler, herhangi bir noktasının denize uzaklığı yaklaşık 120 km olan bir ada ülkesinde yaşamalarından dolayı ilerlemelerinin ve güvenliklerinin diğer bölgelere kıyasla hava durumuna daha fazla bağlı olduğunun bilincindeydiler. 1588 yılında yaşanan gelişmeler bunun ne kadar doğru olduğunu göstermiştir. Askeri bakımından döneminin en gelişmiş donanması olan Armada'nın demir almasıyla birlikte başlayan rüzgar İngiltere tarihini derinden etkilemiştir. Rüzgarlar İspanya'nın denizlerdeki gücünü kırarken İngiltere'ye de adeta denizler imparatoru olacak olanakları sunmuştur. Bu süreç sonucunda İngiltere artık özgüveni yüksek bir deniz politikası oluşturmaya ve etki alanını genişletmeye başlamıştır. Yani Dünya'da koloniler kurması ve bu bölgelerde İspanyolca yerine İngilizce konuşulması bir

dönem noktası olmuştur. Aynı zamanda İngiliz milli politikaları ve dönemine göre daha fazla milliyetçi bir eğilim bu süreçle birlikte oluşmaya başlamıştır. Üzerinde “güneş batmayan” imparatorluk döneminin oluşumu yine bu süreçle birlikte başlamıştır. Bakire Kraliçe Elizabeth dönemi İngiltere’nin yıldızının parladığı, ülkenin refah ve güç kazandığı bir zamanı temsil etmektedir. İngiltere kültürel anlamda da bu dönem de ciddi bir ilerleme kat etmiş ve Londra tiyatrosu önemli bir sanat merkezi haline gelmiştir.

Rüzgarların engeline takılan bu başarısız girişimin Avrupa tarihi içinde önemli sonuçları olmuştur. İspanya Kralı II. Felipe’nin İngiltere’yi işgal planının her defasında rüzgarların engeline takılması Avrupa’da Habsburg hanedanının ve Roma Kilisesi’nin üstünlüğünü tesis etmedeki son başarısızlığına işaret ediyordu. II. Felipe İngilizlere değil rüzgarlara karşı uğradığı bu büyük hezimetten on yıl sonra öldüğünde ardında içi boş bir devlet hazinesi ve ciddi siyasi krizlerle boğuşan bir yönetim bırakmıştır. Avrupa’da herhangi bir güç tarafından 1588 ve sonrasında ki iki başarısız girişimin ardından bir daha İngiltere’yi işgal etmek için bir girişimde bulunulmadı ya da bulunulamadı. Papa’nın verdiği destekle biranda “Haçlı Donanması” karakterine sahip olan Armada’nın başarısızlığı aynı zamanda İngiltere’de Katolik kilisesinin kadiri mutlak otoritesinin de sonuna işaret ediyordu. Dolayısıyla rüzgarların sonucunu belirlediği bu mücadele sadece ulusların çatışması şeklinde görülebilecek bir durum da değildir. Bu, iki farklı yaşam, düşünce tarzı ve devlet anlayışının çatışmasıdır. Kuzey denizinin üstünde esen rüzgarlar birkaç hafta sessiz kalabilseydi, Protestanlığın en büyük kalesi askeri açıdan en güçlü olan Katolik kuvvetlerine kolaylıkla yenilebilirdi. Dolayısıyla tarihin doğal akışı rüzgarlar tarafından değiştirilmiş olmasaydı ve bu durum gerçekleşseydi Engizisyonun zaferi, tahammülsüzlük, kültür alanında başlayan ilerlemenin sona ermesi ve İspanyolcanın bu güne kadar sürecek olan hakimiyeti ile dünya bugünkünden daha farklı görünecekti. Sonuç olarak rüzgarlar, tarihin olağan akışımı başka bir yöne çevirdi ve İngiliz gemilerine dünya denizlerini açtı.

KAYNAKÇA

Barratt, J. (2005). *Armada 1588: The Spanish assault on England*. South Yorkshire: Pen & Sword Military.

Black, J. (2015). *A short history of Britain*. New York: Bloomsbury Publishing.

Carrington, C. E & Jackson, J. H. (1949). *History of England*. Cambridge: Cambridge University Press.

Elder, J. R. (1920). *Spanish influences in Scottish history*. Glasgow: Maclehose, Jackson and co.

Fallon, N. (1978). *The Armada in Ireland*. Kaliforniya: Stanford Maritime.

Frye, S. (1992). The myth of Elizabeth at Tilbury. *The Sixteenth Century Journal*. 23 (1), 95-114.

Godoy, A. F. (2018). *Grande y felicísima Armada: Derribando la leyenda negra*. Klifornia: Create Space Independent Publishing Platform.

Hale, J. H. (1913). *The story of the great Armada*. New York-Londra Nelson and Sons.

Hanson, N. (2003). *The confident hope of a miracle: the true story of the Spanish Armada*. New York: Vintage Books.

Herring, G. (2006). *An introduction to the history of Christianity: From the early church to the enlightenment*, Londra-New York: Continuum.

Hodges, H. W. & Hughes, E. A. (1922). *Select naval documents*. Cambridge: Cambridge University Press.

Howarth, D. (1982). *The voyage of the Armada: The Spanish story*. Middlesex: Penguin Books.

Hutchinson, R. (2013). *The Spanish Armada*. Londra: Weidenfeld & Nicolson.

Knight, C. (1894). *From the reign of Edward VI to the reign of Charles I*. Boston: Estes and Lauriat.

Konstam, A. (2001), *The Armada campaign 1588: The great enterprise against England*. Oxford: Osprey Publishing.

Lamp, H. H. (1997). *Climate, history and the modern World*. Londra-New York: Routledge.

Lathbury, T. (1840). *The Spanish Armada, a. d. 1588: Or the attempt of Philip II and Pope Sixtus V. to re-establish Popery in England*. Londra: Harrison and Co. Painters.

Laughton, J. K. (1894). *State papers relating to the defeat of the Spanish Armada, anno 1588*, Londra: Navy Records Society.

Leonel Sharp to the Duke of Buckingham (1654), in *Cabala, mysteries of state*, Londra: Bodell and Collins.

Library of Congress, (2019). *Expeditionis hispanorum in Angliam vera descriptio. anno do: M D LXXXVIII*.

Little, J. (1888). *The tercentenary of England's great victory over Spain and the Armada, 1588-1888*. Toronto: W. Briggs.

Ludwig, F. (1891). *The history of the Popes, from the close of the middle ages: Drawn from the secret archives of the vatican and other original sources.* Ralph Francis Kerr (edit.), C.XXII, Londra: J. Hodges.

Macculloch, D. (1995). *The reign of Henry VIII: Politics, policy and piety.* New York: St. Martin's Press.

Martin, C. & Parker, G. (1999). *The Spanish Armada: revised edition.* Manchester: Mandolin.

McDermott, J. (2005). *England and the Spanish Armada: The necessary quarrel.* Londra: Yale University Press.

Meyer, A. O. (1916). *England and the Catholic church under Queen Elizabeth,* Londra: Trench, Trübner & Co.

Motley, J. L. (1900). *History of united Netherlands. C. III.* New York-Londra: Harper and Brothers Publishers.

Parker, G. (2014). *Imprudent King: A new life of Philip II.* Connecticut: Yale University Press, Connecticut.

Pollen, J. H. & Mahon, W. M. (1919). *The ven. Philip Howard, Earl of Arundel, 1557-1595.* Londra: Harrison & Sons.

Public Record Office (1587-1604). *Calendar of letters and state papers relating to English affairs of the reign of Elizabeth. C.IV.*

Regan, G. (1993). *The guinness book of naval blunders,* Guinness.

Salgado, M. J. R. (1990). *The Spanish Story of the 1588 Armada Reassessed. The Historical Journal, 33 (2), 461-478.*

The National Maritime, Greenwich, London. (<https://www.rmg.co.uk/national-maritime-museum>).

Walling, R. A. J. (1907). *A sea-dog of Devon: a life of Sir John Hawkins,* New York: The J. Lane Company.

William Shakespeare (1608). *King Lear.*